

विस्तृत शान्ति समझौताको १८ वर्ष, ‘पीडित अभै न्याय पाउने आशमा’

कालिका खड्का

काठमाडौं, ४ मद्दसिर (रासस)

नेपालमा चलेको दशवर्षे सशस्त्र द्वन्द्वपछि विस्तृत शान्ति समझौता भएको भोली १८ वर्ष पूरा हुँदैछ। तर द्वन्द्वमा प्रत्यक्ष प्रभावित भएका पीडितले अहिले सम्म न्याय पाउन सकेका छैनन्। विसं २०५२ कागुन १ देखि चलेको १० वर्षे सशस्त्र द्वन्द्वलाई शान्ति यात्रामा न्याउन २०६३ मद्दसिर ५ गते तत्कालीन प्रधानमन्त्री गिरिजाप्रसाद कोइराला र नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी)का अध्यक्ष पुष्पकमल दाहाल ‘प्रचण्ड’ बीच १२ बैदे विस्तृत शान्ति समझौता भएको थियो।

शान्ति समझौतापछि देशमा राजनीतिक परिवर्तन भयो। हतियार व्यवस्थापन तथा तत्कालीन माओवादीका लडाकू व्यवस्थापनजस्ता महत्वपूर्ण काम पूरा भयो तर यतिका वर्षसम्म पनि द्वन्द्वपीडितले न्याय र पीडितले सजाय पाएका छैनन्। न्यायको माग गर्दा गर्दै यतिका वर्ष वितिसकेको छ। द्वन्द्वपीडितले वे पता व्यक्तिको सत्यतथ्य सार्वजनिक गरियोस, घाइतेलाई उपचारको व्यवस्था होस् र जीविकाका लागि रोजगार र पढेनेका लागि शिक्षाको माग अघि सादै आएका छन्।

द्वन्द्वपीडित साक्षा चौतारी नेपालका संस्थापक अध्यक्ष सुमन अधिकारीले पीडितलाई अब न्याय दिन ठिलाइ गर्न हुँदैन भन्ने लागेको छ। ऐन संशोधन भएर अघि बढेको हुनाले पीडित केही आशावादी भएको महसुस उहाँलाई भएको छ। “दश वर्ष लागेर भए पनि ऐन संशोधन भयो, केही कमी कमजोरी पनि छ, धैरै कुरा राम्रा छत, राम्रा कुरा अघि बढाएर कमी कमजोरी सच्याउदै लैजाने हो”, उहाँले भन्नुभयो, “सिफारिस समितिले प्रक्रिया अघि बढाएको छ, छानोट प्रक्रियामा सक्षम र काम गर्नसक्ने मान्द्ये न्याउनुपच्यो, नत्र सबै प्रयास खेर जान्छ, पीडितलाई धोका हुन्छ।”

सिफारिस भएका पदाधिकारीले पीडितलाई केन्द्रमा राखेर राष्ट्रको जिम्मेवारी हो भनेर काम गर्नुपर्ने जरुरी रहेको उहाँको भनाइ छ। “भिजन भएको समाधान दिनसक्ने र समाजले पत्याएका व्यक्तिहरू न्याउन जरुरी छ”, द्वन्द्वपीडितसमेत रहनुभएका अधिकारीले थप्नुभयो, “ती पदाधिकारीलाई सबै दल र सरकाले सहयोग गर्यो भने शान्ति कमजोरी काम पूरा हुन्छ र

घरजग्गा कारोबार ...

घर जग्गाको कारोबार भएको छ। भक्तपुर मालपोतामा दुई हजार तीन सय ४८, डिल्लीबजार कार्यालयले नौ सय ३९ वटा कारोबार गर्दा चार्चाल मालपोतले एक हजार चार सय २३ वटा कारोबार गरेको छ।

विभागका अनुसार विसं २०८० कातिकमा ७७ हजार एक सय ८५ घर र विसं २०७९ कातिकमा ९७ हजार एक सय ९६ वटा कारोबार भएको थियो।

विभागका अनुसार यस वर्षको कातिकमा रु ८५ अर्ब ७० करोड ४० लाख ४६ हजार छ, सय ४५ बराबर राजस्व सङ्कलन गरेको छ। घर जग्गाको कारोबारमा अपेक्षित रूपमा सुधार आउन

पीडितले न्याय पाउँछन्।”

अधिकारीको बुवा तथा लमजुङको पाणिनी संस्कृत माविका प्रधानाध्यापक हुनुहुन्यो। उहाँका बुवा मुक्तिनाथ अधिकारीको तत्कालीन विद्रोही माओवादीले २०५८ माघ ३ गते रूखमा बाँधी निर्ममतापूर्वक हत्या गरेको थियो। सशस्त्र द्वन्द्वका क्रममा राज्य र विद्रोही पक्षबाट करिब १७ हजारको ज्यान गएको थियो।

विस्तृत शान्ति समझौतामा के थियो ?

नेपालमा भएको १० वर्षे सशस्त्र द्वन्द्वपछि भएको विस्तृत शान्ति समझौताको बुँदा नम्बर ५, २ र ३ मा दुवै पक्षद्वारा वेपता पारिएका व्यक्तिको तथा युद्धका समयमा मारिएकाको वास्तविक नाम, थर र घरको ठेगाना समझौता भएको मितिले ६० दिनभित्र सूचना सार्वजनिक गरी परिवारजनलाई बुझाउने उल्लेख छ। विस्तृत शान्ति समझौतामा आफ्ना क्रमामा रहेका मानिसका बारेमा जानकारी सार्वजनिक गरी १५ दिनभित्र सबैलाई मुक्त गर्न दुवै पक्ष मञ्जुर गर्दछन् भनिएको छ।

शान्ति समझौतामा भएको द्वाहरो परेको देखिएकाले लगतकट्टा गरिएको छ। साथै, दुई सय ८९ उजुरीमध्ये दुई सय ३७ उजुरी सत्यनिरुपण तथा मेलमिलाप आयोगसँग सम्बन्धित भएकाले त्याँ पठाएको छ। त्यसमध्ये एक सय ३१ उजुरी दोहोरो परेको देखिएकाले लगतकट्टा गरिएको छ। साथै, दुई सय ८९ उजुरीमा सशस्त्र द्वन्द्वका क्रममा व्यक्ति वेपता पारेका भन्ने नै आधार प्रमाण नदेखिएकाले तामेलीमा राखेको छ। आयोगले दुई हजार चार सय ९६ उजुरीमा विस्तृत छानबिन गरिरहेको छ। उजुरीका आधारमा दुई हजार पाँच सय १३ व्यक्ति वेपता पारिएको भनी आयोगको तथाङ्गमा उल्लेख छ तर ती उजुरीहरू लथालिङ्ग अवस्थामा रहेका छन्।

पदाधिकारी सिफारिस समिति गठन

सरकारले २०८० चैत ३० गते सत्यनिरुपण तथा मेलमिलाप आयोग र वेपता पारिवारका व्यक्तिको छानबिन आयोग र सत्य निरुपण तथा मेलमिलाप आयोगको २०७९ माघ २७ गते गठन गर्यो। सरकार र द्वन्द्वरत पक्षवीच समझौता भएको साढे आठ वर्षपछि यी दुई आयोग बनेका थिए।

नेपालको संविधानअनुरूप नै दुवै पक्ष सशस्त्र द्वन्द्वबाट उत्पन्न विषम परिस्थितिलाई सामान्यीकरण गर्दै समाजमा शान्ति कायम गर्नका लागि मानवताविरुद्धको अपराधमा संलग्नको सत्य अन्वेषण गरी दोषीलाई कारबाही गर्ने उद्देश्यले सरकारले वेपता पारिएका व्यक्तिको छानबिन आयोग र सत्य निरुपण तथा मेलमिलाप आयोगको २०७९ माघ २७ गते गठन गर्यो। सरकार र द्वन्द्वरत पक्षवीच समझौता भएको साढे आठ वर्षपछि यी दुई आयोग बनेका थिए।

नेपालको संविधानअनुसार दुई वर्षभित्र सम्पूर्ण काम सक्ने भनेर गठन गरिएका यी दुई आयोगमा पहिलो पदाधिकारीले चार वर्षसम्म पनि काम पूरा गर्न नसकेपछि, ती पदाधिकारीलाई विदाइ गरेर न्याय पदाधिकारी त्याएको पनि करिब दुई वर्ष काम गरेर विदा भए। तर काम पूरा हुन सकेको छैन।

पदाधिकारीविहीन दुवै आयोग

नेपालको संविधानअनुसार दुई वर्षभित्र पूरा गर्ने भनिएको सङ्कलनका लाई न्यायीकरण गर्दै आयोगको वर्षको वितिसक्ता पनि पूरा हुन सकेको छैन। २०७९ साउन १ गते देखि दुवै आयोग पदाधिकारीविहीन छन्। आयोगमा कर्मचारी छन् तर पदाधिकारी छैनन्। राज्यको ठूलो लगानी भएको छ, तर पीडितले न्याय पाएको अनुभूति गर्न पाएका छैनन्।

पदाधिकारीविहीन दुवै आयोग

नेपालको संविधानअनुसार दुई वर्षभित्र पूरा गर्ने भनिएको सङ्कलनका लाई न्यायीकरण गर्दै आयोगको वर्षको वितिसक्ता पनि पूरा हुन सकेको छैन। २०७९ साउन १ गते देखि दुवै आयोग पदाधिकारीविहीन छन्। आयोगमा कर्मचारी छन् तर पदाधिकारी छैनन्। राज्यको ठूलो लगानी भएको छ, तर पीडितले न्याय पाएको अनुभूति गर्न पाएका छैनन्।

सिफारिस समिति गठन

सिफारिस समितिले प्रक्रिया अघि बढाएको छ, छानोट प्रक्रियामा सक्षम र काम गर्नसक्ने मान्द्ये न्याउनुपच्यो, नत्र सबै प्रयास खेर जान्छ, पीडितलाई धोका हुन्छ।

प्रक्रिया अघि बढाएको छ, छानोट प्रक्रियामा सक्षम र काम गर्नसक्ने मान्द्ये न्याउनुपच्यो, नत्र सबै प्रयास खेर जान्छ, पीडितलाई धोका हुन्छ।

सिफारिस समिति गठन

सिफारिस समितिले प्रक्रिया अघि बढाएको छ, छानोट प्रक्रियामा सक्षम र काम गर्नसक्ने मान्द्ये न्याउनुपच्यो, नत्र सबै प्रयास खेर जान्छ, पीडितलाई धोका हुन्छ।

प्रक्रिया अघि बढाएको छ, छानोट प्रक्रियामा सक्षम र काम गर्नसक्ने मान्द्ये न्याउनुपच्यो, नत्र सबै प्रयास खेर जान्छ, पीडितलाई धोका हुन्छ।

प्रक्रिया अघि बढाएको छ, छानोट प्रक्रियामा सक्षम र काम गर्नसक्ने मान्द्ये न्याउनुपच्यो, नत्र सबै प्रयास खेर जान्छ, पीडितलाई धोका हुन्छ।

प्रक्रिया अघि बढाएको छ, छानोट प्रक्रियामा सक्षम र काम गर्नसक्ने मान्द्ये न्याउनुपच्यो, नत्र सबै प्रयास खेर जान्छ, पीडितलाई धोका हुन्छ।

प्रक्रिया अघि बढाएको छ, छानोट प्रक्रियामा सक्षम र काम गर्नसक्ने मान्द्ये न्याउनुपच्यो, नत्र सबै प्रयास खेर जान्छ, पीडितलाई धोका हुन्छ।

प्रक्रिया अघि बढाएको छ, छानोट प्रक्रियामा सक्षम र काम गर्नसक्ने मान्द्ये न्याउनुपच्यो, नत्र सबै प्रयास खेर जान्छ, पीडितलाई धोका हुन्छ।

प्रक्रिया अघि बढाएको छ, छानोट प्रक्रियामा सक्षम र काम गर्नसक्ने मान्द्ये न्याउनुपच्यो, नत्र सबै प्रयास खेर जान्छ, पीडितलाई धोका हुन्छ।

प्रक्रिया अघि बढाएको छ, छानोट प्रक्रियामा सक्षम र काम गर्नसक्ने मान्द्ये न्याउनुपच्यो, नत्र सबै प्रयास खेर जान्छ, पीडितलाई धोका हुन्छ।

प्रक्रिया अघि बढाएको छ, छानोट प्रक्रियामा सक्षम र काम गर्नसक्ने मान्द्ये न्याउ

